

Scénář tikající bomby

The ticking bomb scenario

PAVLÍNA KOŠTÁLOVÁ

Katedra psychologie FF UP, Křížkovského 10, 779 00 Olomouc, Česká republika, pavlina.kostalova01@upol.cz

OLGA PECHOVÁ

Katedra psychologie FF UP, Křížkovského 10, 779 00 Olomouc, Česká republika, olga.pechova@upol.cz

Abstrakt: Cílem výzkumné studie bylo prozkoumat postoje ke scénáři tikající bomby a vliv oboru studia, pohlaví, víry a míry jistoty, že zadržený ví relevantní informace. Výzkum byl prováděn pomocí kvantitativní metodologie a ke sběru dat byla použita část dotazníku od WorldPublicOpinion.org a část vlastní konstrukce. Výzkum byl prováděn na vysokoškolských studentech a respondenti byli vybíráni nepravděpodobnostními metodami sběru dat. Bylo získáno 519 respondentů, z toho 167 mužů a 352 žen. Dále byli respondenti děleni na 203 studentů pomáhajících profesí a 308 jiných profesí. Jako věřící v Boha se označilo 143 respondentů. V tomto výzkumu se prokázala statistická významnost u vlivu typu oboru i víry. Zatímco u pohlaví či výše zmíněné míry jistoty byla objevena dokonce velmi vysoká statistická významnost. Souhrnně by se tedy dalo říct, že byl vliv oboru studia, pohlaví, víry i míry jistoty, že zadržený ví relevantní informace, na postoje ke scénáři tikající bomby potvrzen.

Klíčová slova: scénář tikající bomby, postoje, mučení, pomáhající profese, pohlaví, víra

Abstract: The goal of this research was to explore the attitudes towards the ticking bomb scenario and the influence of the chosen fields of study, gender, faith and the extent of certainty the culprit has about being given the relevant information. This study was undertaken using quantitative methodology and a part of a questionnaire done by Word-PublicOpinion.org was included in the collection of data along with an original construction. University students were the main subjects of the study, chosen by random sampling. From 519 respondents 167 were men and 352 women. They were further divided to 203 students of helping professions and 203 of other professions. There were 143 subjects of religious faith. The influence of chosen fields and faith proved to be statistically significant. Furthermore, gender and the extent of certainty proved to be highly statistically significant. In summary we can say that the influence of chosen fields of study, gender, faith and the extent of certainty that the culprit has about being given the relevant information towards the ticking bomb scenario was proven.

Keywords: ticking bomb scenario, attitudes, torture, helping profession, gender, religion

1 Teoretické ukotvení

Scénář tikající bomby patří mezi etická dilemata a dal by se definovat jako popis hypotetické situace, kdy policie zadrží teroristu, o kterém se domnívá, že umístil ve velkém městě bombu. Policie věří, že jediný způsob, jak získat informace o bombě a zachránit tisíce lidí, je pomocí mučení. Je možné v tomto případě mučit zadrženého (Association for the prevention of torture, nedat.)?

Téma postojů ke scénáři tikající bomby, mučení a terorismu je obecně v České republice velmi málo prozkoumané. Terorismus přitom není ani zdaleka zanedbatelný společenský jev. V Evropské unii od roku 2010 počet teroristických útoků kolísá mezi 130 a 250 případy za rok. Mezi toto číslo jsou počítány jak dokončené útoky, tak i útoky zmařené policií a také útoky nepove-

dené. Nicméně počet osob zatčených za organizování teroristických útoků vzrůstá. V roce 2010 bylo zatčeno 611 osob a v roce 2018 už 1056 (Europol, 19. srpna 2011; Europol, 6. července 2015; Europol, 27. června 2019).

Mučení je chování způsobující fyzické nebo mentální utrpení osobě někým jiným, kdo má nad ní právní moc nebo fyzickou kontrolu, v kontextu konfliktů a sporů v rámci skupiny nebo mezi skupinami (Kira, 2017). Z právního hlediska je mučení v mnoha zemích včetně České republiky zakázáno. Tento zákaz je uzákoněn už ve Všeobecné deklaraci lidských práv a svobod (United Nations, 2015). Případy podobné scénáři tikající bomby se ovšem ve skutečném světě objevují. Jedním z takových příkladů je případ z Izraele v roce 2003, kde došlo ke dvěma útokům na autobusové linky. Tyto teroristické útoky způsobily smrt 23 lidí a dalších

130 bylo zraněno. V plánu byl ještě třetí útok, ten byl ovšem díky zadržení vůdce teroristické skupiny Za'atariho zmařen. Izrael pravděpodobně díky použití mučení získal informace o třech bombách, které se podařilo zneškodnit (Hassner, 2018).

Během vyslýchání formou mučení se běžně objevují situace jako spánková deprivace, vyčerpání, stres, extrémní teploty a izolace. V mnoha studiích přitom bylo dokázáno, že tyto podmínky negativně působí na kognitivní funkce. Existují dokonce i studie, kde tyto podmínky ovlivňují tvorbu některých hormonů (O'Mara, 2015). Narušení kognitivních funkcí se projevuje zmatením, dezorientací, výpadky paměti a pozornosti, u neurovegetativních funkcí dochází k nespavosti, nočním můrám nebo k sexuálními dysfunkcím. Mezi negativní důsledky mučení patří také úzkost, depresivní ladění, podrážděnost, emoční labilita a izolace od ostatních. Mučení je často spojováno i s některými psychickými nemocemi jako posttraumatická stresová porucha, deprese a úzkostná onemocnění (Constanzo & Gerrity, 2009). Z rozhovorů s nacistickými lékaři, kteří prováděli experimenty na lidech a zabíjeli je, vyplývá, že podobné projevy se mohou objevovat i u vyšetřovatelů (Lifton, 2017). Naproti tomu efektivita těchto výsledkových metod se velmi těžko ověřuje, protože z etických důvodů není možné vystavovat respondenty psychické nebo fyzické bolesti (O'Mara, 2015). Existuje ovšem experiment, kde respondenti měli ruku ponořenou ve studené vodě a snažili se neprozradit, kam skryli kuličku, kterou se druhý člověk snažil najít. Do experimentu byla zapojena další pravidla, například kdy si může respondent ruku vytáhnout. Nicméně z experimentu vyplývá, že čím byla voda studenější, tím častěji respondenti lhali (Houck & Conway III, 2015).

Postoje lidí ke scénáři tikající bomby se napříč jednotlivými zeměmi značně liší. Ze zkoumaných zemí měla nejvyšší procento respondentů souhlasících s mučením teroristů Indie, a to celých 77 % (v roce 2006), naopak nejnižší procento respondentů, jejichž postoj byl pro mučení, měla Velká Británie v roce 2008, a to 18 %. Opomenuty by neměly být ani některé Evropské země sousedící s Českou republikou, mezi které patří například Polsko nebo Německo. V Polsku bylo v obou letech (2006, 2008) shodně 38 % procent respondentů souhlasících s mučením, zatímco v Německu proběhl výzkum pouze v roce 2006 – s výsledkem 29 % respondentů souhlasících s mučením (Mayer & Koizumi, 2016). Jiná studie, provedená pouze v USA, ukazuje, že od roku 2004 do roku 2015 se pohybují procenta lidí, kteří si myslí, že mučení se může občas nebo dokonce často používat, od 43 % po 54 % (Armor & Mayer, 2019). Tyto postoje však byly měřeny komplexně a u jednotlivých typů mučení se mohou lišit. Příkladem toho je studie z USA, kde 19 % respondentů souhlasilo s používáním elektrošoků, s bitím a kopáním souhlasi-

lo 20 % a se senzorickou deprivací souhlasilo 52 % lidí účastnících se studie (WorldPublicOpinion.org, 2009).

Za zmínku stojí i další výzkumy. Výzkum z let 2007 a 2008 ukazuje, že u výsledku osob v různých situacích (jako je například únos šestileté dívky, pátrání po zloději, který při přepadení zabil člověka, pátrání po teroristovi, který útok už spáchal) by respondenti použili nejtvrdší výslechové metody právě u scénáře tikající bomby (Homant & Witkowski, 2011). Další výzkum, zahrnující 31 zemí, prokázal, že kulturní i náboženský vliv na tyto postoje je patrný. Zajímavé také je, že z nábožensky orientovaných lidí podporují mučení teroristů ve scénáři tikající bomby nejméně muslimové (Mayer & Koizumi, 2016). Postoje ovšem nejsou ovlivňovány pouze těmito proměnnými. Dle studie z USA lidé, kteří nevěří efektivitě mučení jako prostředku získávání věrohodných informací, také nesouhlasí s jeho použitím z důvodu záchrany života. (Dubin, Milewski, Shin, & Kalman, 2017).

2 Výzkum

Hlavním cílem tohoto výzkumu byl popis a prozkoumání postojů ke scénáři tikající bomby u vysokoškolských studentů (18–26 let) v České republice a zároveň i průzkum proměnných, které postoje mohou ovlivňovat. Mezi tyto proměnné byl zařazen obor studia (pomáhající/jiné obory), pohlaví, náboženské přesvědčení a míra jistoty, že zadržený ví relevantní informace. V souladu s výše uvedenými cíli byly zvoleny následující výzkumné hypotézy.

H1: Respondenti z oborů pomáhajících profesí volí ve scénáři tikající bomby méně často mučení zadrženého než respondenti z jiných oborů.

H2: Muži ve scénáři tikající bomby volí mučení zadrženého častěji než ženy.

H3: Respondenti věřící v Boha ve scénáři tikající bomby volí mučení zadrženého méně často než ostatní respondenti.

H4: Respondenti volí mučení u prvního scénáře¹ méně často než u scénáře druhého².

H5: Respondenti volí mučení u druhého scénáře méně často než u scénáře třetího³.

H6: Respondenti volí častěji pozitivní motivaci u prvního scénáře než u scénáře druhého.

H7: Respondenti volí častěji pozitivní motivaci u druhého scénáře než u scénáře třetího.

¹ Za první scénář je považována situace, kde existuje mírná šance, že zadržený ví o teroristickém útoku.

² Za druhý scénář je považována situace, kde existuje velká šance, že zadržený zná lidi, kteří plánují teroristický útok.

³ Za třetí scénář je považována situace, kde existuje velká šance, že zadržený ví o teroristickém útoku.

2.1 Metodologický rámec a metody

Na výzkum v rámci této práce byla použita kvantitativní metodologie. Stanovené hypotézy byly ověřovány pomocí online dotazníku. Dotazník byl rozdělen na dvě části. První část, obsahující otázky na základní demografické údaje, byla vytvořena pomocí vlastní konstrukce. Pro účely tohoto výzkumu byly následně využity údaje o oboru studia respondentů, o pohlaví a informace, zda se respondenti považují za věřící v Boha, či nikoli. Na druhou polovinu dotazníku, která se zaměřila přímo na scénář tikající bomby, byla využita část dotazníku od WorldPublicOpinion.org z roku 2009, vytvořeného v USA. Z původního dotazníku byly vynechány otázky neodpovídající kulturním specifickým České republiky. Dále byla vyřazena část zjišťující názory na americké zákony týkající se mučení. Zároveň musel být dotazník přeložen do českého jazyka a byla provedena pilotní studie na sedmi vysokoškolských studentech, kde byla ověřena srozumitelnost a gramatická správnost překladu. Studenti byli v rámci pilotní studie účelně vybráni tak, aby výzkumný soubor obsahoval zastupce obou pohlaví i obou zkoumaných oborů studia. Šlo tedy o záměrný nebo také účelový výběr.

Využitá část dotazníku se tedy skládala ze tří situací, u nichž se zvyšovala závažnost. Jejich přesné znění je uvedeno níže. U každé situace respondent rozhodoval o použití deseti typů mučení a o pozitivní motivaci, kterou mohl nabídnout. Dohromady tedy tato část obsahovala 33 položek. Pořadí položek zůstávalo vždy stejné. U každé z nich se mohl respondent rozhodnout na škále: *souhlasím s použitím – nevím / nechci odpovídat – nesouhlasím s použitím*. Šlo tedy o položky s nucenou volbou. Respondenti nemohli žádnou z odpovědí vynechat. Výsledný skóre pak byl soumou udělených souhlasů k mučení ve všech třech situacích. Zvlášť byl počítán výsledný skóre pro udělení souhlasu k pozitivní motivaci, opět sumací ze všech tří situací.

Scénář 1

Představte si situaci, že policie zadržela člověka. Podle spolehlivých zdrojů existuje MÍRNÁ šance, že tato osoba VÍ INFORMACE O PLÁNOVANÉM TERORISTICKÉM ÚTOKU. Tyto informace mohou být zásadní k jeho zastavení, nicméně zadržený popírá, že by o něčem věděl. Níže máte několik metod, jak informace získat, vyberte prosím, které je podle Vás možné použít a které nikoli.

Scénář 2

Představte si situaci, že policie zadržela člověka. Podle spolehlivých zdrojů existuje VELKÁ šance, že tato osoba ZNÁ LIDI, KTERÍ PLÁNUJÍ TERORISTICKÝ ÚTOK. Tyto informace mohou být zásadní k jeho zastavení, nicméně zadržený popírá, že by o něčem věděl. Níže máte několik metod, jak informace získat, vyberte prosím, které je podle Vás možné použít a které nikoli.

Scénář 3

Představte si situaci, že policie zadržela člověka. Podle spolehlivých zdrojů existuje VELKÁ šance, že tato osoba VÍ INFORMACE O PLÁNOVANÉM TERORISTICKÉM ÚTOKU. Tyto informace mohou být zásadní k jeho zastavení, nicméně zadržený popírá, že by o něčem věděl. Níže máte několik metod, jak informace získat, vyberte prosím, které je podle Vás možné použít a které nikoli.

2.2 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor byl vybrán nepravděpodobnostním výběrem, a to metodou sněhové koule a pomocí příležitostného výběru založeného na dobrovolnosti. Dotazník byl na sociálních sítích umístěn na stránky 15 státních vysokých škol.

Dotazník byl vyplněn 565 respondenty, po bližší analýze však bylo 46 respondentů vyřazeno na základě nesplnění požadavku 18 až 26 let věku nebo nepozorného čtení. Výzkumu se zúčastnilo 352 žen (68 % respondentů) a 167 mužů (32 % respondentů). Nejpočetnější skupinou byli respondenti ve věku 21 let a nejnižší a nejvyšší hodnota odpovídá hranicím zvolené věkové kategorie. Celkem 143 respondentů uvedlo, že věří v Boha, což je v našem souboru 28 %.

Respondenti byli dále děleni na studenty oborů pomáhajících profesí, kterých bylo ve výzkumu 203, a na studenty jiných oborů, což bylo 308 osob. Dalších 8 respondentů uvedlo, že studovalo nebo studuje oba typy oborů. Jako nejčastější studijní obor respondenti uváděli všeobecné lékařství.

3 Výsledky

3.1 Deskriptivní statistiky

V prvním scénáři vychází modus 0 a medián 2. Alespoň jednou souhlasilo s nějakou mučicí technikou 71 % respondentů. Nejvíce souhlasili s užitím spánkové deprivace, konkrétně 47 % z nich. Naopak nejméně podporovali kopání a bití, se kterým souhlasilo pouze 5 % dotazovaných.

V druhém scénáři je modus roven 0, ale medián se zvýšil na 3. U tohoto scénáře alespoň jednou souhlasilo s užitím mučicí techniky 81 % respondentů. Také se zde už objevují techniky, se kterými souhlasila více než polovina respondentů. Mezi tyto techniky patří spánková deprivace a vystrašení agresivními psy.

Ani u třetího scénáře se modus nezměnil a je roven 0, zatímco medián se zvýšil na 4. Zde souhlasilo nejvíce procent lidí s použitím mučicí techniky. Alespoň jednou souhlasilo 84 % respondentů. Více než polovina respondentů zde souhlasila s použitím držení ve stresující poloze a s kápí na hlavě, vystrašení agresivními psy a spánkové deprivace.

Přesné procentuální zastoupení souhlasu s použitím jednotlivých mučících technik je znázorněno níže

(tab. 1), přičemž jsou zde vždy zvýrazněny nejvyšší a nejnižší hodnoty. Zvlášť je zde uvedena také pozitivní motivace, u které maximum dosáhlo 3 a minimum 0, jedná se opět o hraniční hodnoty možných výsledků. Modus i medián jsou shodně rovny 3.

3.2 Výsledky ověření platnosti statistických hypotéz

První tři hypotézy byly ověřovány pomocí t-testu pro dva nezávislé výběry a čtvrtá i pátá hypotéza je ověřována pomocí párového t-testu. Mírou účinku se rozumí Cohenovo d . Konkrétní údaje jsou uvedeny níže (tab. 2).

Dle tabulky je patrné, že všechny hypotézy vyšly jako signifikantní nebo dokonce velmi vysoce signifikantní. Nicméně je nutné upozornit na nízkou míru účinku, která značí nižší praktickou významnost, zvláště pak u první a třetí hypotézy.

Zvláště bychom chtěli upozornit na čtvrtou a pátou hypotézu, u kterých se jedná o velmi vysoce signifikantní výsledek, díky kterému byly hypotézy přijaty. Pokud čtvrtou a pátou hypotézu propojíme, odhalíme stoupající tendenci v počtu souhlasů s mučením v jednotlivých scénářích. Nejméně souhlasů má první scénář s mírnou pravděpodobností, více má druhý scénář a nejvíce souhlasů respondenti dávali ve třetím scénáři.

Poslední dvě hypotézy byly ověřovány pomocí McNemarova testu. Hodnota chí-kvadrátu u šesté hypotézy (viz tab. 3) byla $\chi^2(1, n = 519) = 390,96$ a p -hodnota vyšla $p < 0,001$. Byl zde nalezen velmi vysoce signifikantní výsledek. Sedmá hypotéza (tab. 4) má hodnotu chí-kvadrátu $\chi^2(1, n = 519) = 325,44$ a p -hodnota vyšla $p < 0,001$. I zde byl nalezen velmi vysoce signifikantní výsledek, tudíž byly hypotézy přijaty.

Šestá a sedmá hypotéza se týkala pozitivní motivace, kterou mohli respondenti nabídnout zadrženému. U obou hypotéz byla nalezena velmi vysoká signifikace a obě hypotézy byly přijaty. Propojením hypotéz získáváme opačný jev, a sice že respondenti dávají pozitivní motivaci nejčastěji v první scénáři, méně pak ve druhém a nejméně ve třetím.

4 Diskuze

Tato část se zaměří na nedostatky a přednosti tohoto výzkumu, zároveň zde budou výsledky porovnávány s dříve uvedenou teorií a s výsledky jiných výzkumů.

Pokud výsledky této studie srovnáme s mezinárodními postoji v ostatních zemích, dopadla by Česká republika suverénně s nejvyšším procentuálním zastoupením souhlasů. Předběhla by dokonce i Indii, která měla v roce 2006 77 % souhlasů s mučením. Vznikl by tak obrovský rozdíl například oproti našim geografickým sousedům, jako je Polsko s 38 % nebo Německo s 29 % (Mayer & Koizumi, 2016). Tento markantní rozdíl je však možné vysvětlit. Ajzen (2005), když mluví o rozporu mezi chováním a postoji lidí, vysvětluje, že

nesoulad je způsoben globálností a konkrétností. Zeptáme-li se tedy respondentů na to, zda by použili mučení obecně, jako v mezinárodní studii, získáme naprosto odlišné výsledky, než když se dotazujeme na konkrétní techniky.

Srovnáme-li totiž četnosti souhlasů s jednotlivými technikami s výsledky vycházejícími z průzkumů v USA z roku 2009, získáme podobné závěry. Například spánková deprivace, která skončila u všech scénářů nejvyšší, se pohybovala mezi 47 % až 72 %, přičemž v USA dosáhla hodnoty 52 %. Naopak nejnižší hodnota byla dosažena u kopání a bití, kde v našich scénářích s touto technikou souhlasilo od 5 % do 19 % a v USA 20 % dotazovaných (WorldPublicOpinion.org, 2009).

V tomto výzkumu byly přijaty všechny výzkumné hypotézy. U první a třetí hypotézy byl objeven signifikantní výsledek a u ostatních hypotéz dokonce velmi vysoce signifikantní výsledek. Lze tedy konstatovat, že na postoje ke scénáři tikající bomby má vliv pohlaví, náboženské přesvědčení a obor studia. Se stoupající mírou jistoty, že zadržený ví relevantní informace nebo zná lidi, kteří je mají, stoupá počet souhlasů s mučením a zároveň klesá ochota nabídnout pozitivní motivaci. Nicméně je nutné poukázat na nízkou míru účinku například u první a třetí hypotézy (u proměnných obor studia a náboženské přesvědčení), což značí nízkou praktickou významnost.

Vzhledem k tomu, že v českém jazyce není toto téma příliš prozkoumané z psychologického hlediska, byla využita část dotazníku z USA. Tento dotazník musel být přeložen do českého jazyka autorkou výzkumu. Možná zkreslení překladem byla minimalizována pilotní studií se sedmi vysokoškolskými studenty, kteří patřili do cílové populace. Smyslem tohoto kroku bylo ověření srozumitelnosti a gramatické správnosti překladu dotazníku. Pro tuto pilotní studii byli vybráni jedinci různého pohlaví, náboženského přesvědčení i z různých oborů studia, aby tak byly zachovány charakteristiky výzkumného souboru.

Jedním z možných zkreslení je, že respondenti nebyli vybíráni pravděpodobnostními metodami výběru respondentů, byla využita metody „sněhové koule“ a příležitostného výběru. Dotazník byl sice rozeslán na 15 státních vysokých škol a bylo získáno 519 respondentů (po vyřazení), ale zpětně nelze zjistit, ze které školy je kolik respondentů. Přestože se domníváme, že výsledek je relevantní, nelze jej zobecnit na celou populaci vysokoškolských studentů.

Dalším problematickým bodem je, že data byla zjišťována pomocí dotazníku přes internet. Toto rozhodnutí bylo učiněno z důvodu menší časové náročnosti i snadnější dostupnosti respondentů (a s tím spojené možnosti získat více respondentů). Na druhou stranu mohlo touto cestou dojít ke zkreslení způsobenému opakovaným vyplněním, vyplněním respondenty nespádajícími do vymezené populace nebo nepozor-

Tab. 1: Souhlas s jednotlivými mučicími technikami

	Scénář 1								
	ženy	muži	celkem	ženy	muži	celkem	ženy	muži	celkem
Použití elektrošoků	7 %	14 %	9 %	14 %	29 %	19 %	19 %	39 %	25 %
Držení hlavy pod vodou	5 %	18 %	9 %	11 %	35 %	19 %	19 %	40 %	26 %
Extrémní teploty	10 %	20 %	13 %	22 %	37 %	27 %	31 %	47 %	36 %
Hlasitá hudba	19 %	28 %	22 %	33 %	46 %	37 %	37 %	56 %	43 %
Kápě na hlavě	24 %	38 %	29 %	45 %	56 %	49 %	52 %	65 %	56 %
Kopání a bití	2 %	10 %	5 %	8 %	23 %	13 %	12 %	33 %	19 %
Prinucení chodit nahý	7 %	14 %	9 %	14 %	22 %	16 %	19 %	33 %	24 %
Spánková deprivace	46 %	48 %	47 %	67 %	64 %	66 %	73 %	71 %	72 %
Stresující poloha	23 %	32 %	26 %	41 %	52 %	45 %	48 %	65 %	54 %
Vystrašení psy	38 %	37 %	38 %	52 %	53 %	52 %	58 %	61 %	59 %
Pozitivní motivace	95 %	92 %	94 %	91 %	87 %	90 %	88 %	81 %	86 %

Tab. 2: Statistické hodnoty hypotéz

Hypotéza	Skupina/ situace	N	\bar{x}	SD	t-statistika	p-hodnota	Míra účinku
H1	Pomáhající profese	203	8,76	7,57	-2,36	< 0,05	-0,21
	Jiné profese	308	10,34	7,36			
H2	Ženy	352	8,55	6,79	-4,78	< 0,001	-0,45
	Muži	167	11,85	8,39			
H3	Věřící	143	8,55	7,42	2,00	< 0,050	0,20
	Nevěřící	376	10,02	7,49			
H4	První scénář	519	2,06	2,14	-16,69	< 0,001	0,73
	Druhý scénář	519	3,42	2,81			
H5	Druhý scénář	519	3,42	2,81	-11,08	< 0,001	0,49
	Třetí scénář	519	4,13	3,12			

Tab. 3: Čtyřpolní tabulka k hypotéze H6

		Druhý scénář		
		nesouhlasí	souhlasí	celkem
První scénář	nesouhlasí	24	8	32
	souhlasí	27	460	487
	celkem	51	468	519

Tab. 4: Čtyřpolní tabulka k hypotéze H7

		Druhý scénář		
		nesouhlasí	souhlasí	celkem
První scénář	nesouhlasí	41	10	51
	souhlasí	32	436	468
	celkem	73	446	519

ným čtením. Toto riziko bylo snižováno upozorněním v úvodní části dotazníku, pro koho je výzkum určen, a zároveň prosbou o pravdivé odpovědi. Na konci dotazníku bylo také možné se vyjádřit k výzkumu. Na základě této možnosti byli z výzkumu vyřazeni někteří respondenti, kteří nepozorně četli popis situací.

Vzhledem k tomu, že cílem tohoto výzkumu byl popis a prozkoumání proměnných ovlivňujících postoje ke scénáři tikající bomby, vyplynulo několik dalších souvisejících témat vhodných ke zkoumání. Nabízí se například otázka, jaký vliv by měly osobní charakteristiky (například pohlaví nebo věk) mučeného na postoje lidí. Nezodpovězeno také zůstává, nakolik by respondenti měnili své odpovědi při konfrontaci s možnými důsledky mučení a nakolik by došlo ke změně, pokud by byli v ohrožení jejich blízcí. Na náš výzkum by také šlo navázat výzkumem postojů u respondentů s jinými sociodemografickými charakteristikami. Například by bylo zajímavé zjistit vliv věku či vzdělání, což náš výzkum neumožňoval.

5 Závěr

Cílem této studie byl popis a prozkoumání postojů ke scénáři tikající bomby u vysokoškolských studentů (18–26 let) v České republice a zároveň i průzkum proměnných, které postoje mohou ovlivňovat. Z analýzy výsledků vyplývá, že postoje ke scénáři tikající bomby jsou ovlivňovány nejen technikami mučení, které může respondent vybrat, ale i jeho osobnostními charakteristikami. Konkrétně byl odhalen vliv oboru studia, pohlaví i náboženského přesvědčení. Podle výsledků vysokoškolských studentů pomáhajících profesí volí méně často mučení než studenti jiných profesí. Zároveň méně často volí mučení ženy než muži a v neposlední řadě také respondenti věřící v Boha volí mučení méně často než lidé nevěřící. Kromě těchto zmíněných proměnných postojů dle našeho výzkumu ovlivňují i některé vnější okolnosti. Odlišné znění situace, ať už změna pravděpodobnosti, že respondent ví o teroristickém útoku, nebo skutečnost, že pouze zná lidi, kteří teroristický útok plánují, také ovlivňuje postoj k mučicím technikám. Bylo prokázáno, že respondenti volí nejméně často mučicí techniky u prvního scénáře, kde je mírná pravděpodobnost, že zadržený ví o teroristickém útoku. Častěji pak respondenti volí mučení, pokud je vysoká pravděpodobnost, že zadržený zná lidi, kteří plánují teroristický útok. A nejčastěji u třetího scénáře s vysokou pravděpodobností, že ví o teroristickém útoku. Tato proměnná ovlivňuje i pozitivní motivaci, se kterou respondenti v různých scénářích souhlasili různě. V prvním scénáři respondenti volí pozitivní motivaci nejčastěji, v druhém pak méně a ve třetím zvolili respondenti pozitivní motivaci nejméně často.

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat respondentům účastnícím se výzkumu a vedoucí své bakalářské práce, PhDr. Olze Pechové, Ph.D., za přínosné rady a poskytnutý čas. V rámci této studie není předpokládán konflikt zájmů.

Literatura

- Ajzen, I. (2005). *Attitudes, personality and behavior*. New York: Open University Press.
- Association for the Prevention of Torture (nedat.). *The ticking bomb scenario*. Získáno 5. 8. 2019 z <https://www.ap.t.ch/en/the-ticking-bomb-scenario/>
- Armor, D. J., & Mayer, J. D. (2019). Commentary US attitudes toward torture: Commentary on Kenneth S. Pope, 2019. *European Psychologist*, 24(2), 204–205. doi: 10.1027/1016-9040/a000366
- Constanzo, M. A., & Gerrity, E. (2009). The effects and effectiveness of using torture as an interrogation device: Using research to inform the policy debate. *Social Issues and Policy Review*, 3(1), 179–210. doi: 10.1111/j.1751-2409.2009.01014.x
- Dubin, K., Milewski, A. R., Shin, J., & Kalman, T. P. (2017). Medical students' attitudes toward torture, revisited. *Health and Human Rights Journal*, 19(2), 265–277. Získáno z <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5739375/>
- Europol. (19. srpna 2011). *TE-SAT 2011: EU terrorism situation and trend report 2011*. Získáno z <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/te-sat-2011-eu-terrorism-situation-and-trend-report>
- Europol. (6. července 2015). *TE-SAT 2015: European Union terrorism situation and trend report 2015*. Získáno z <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2015>
- Europol. (27. června 2019). *European Union terrorism situation and trend report 2019*. Získáno z <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/terrorism-situation-and-trend-report-2019-te-sat>
- Hassner, R. E. (2018). The myth of the ticking bomb. *The Washington Quarterly*, 41(1), 83–94. doi: 10.1080/0163660X.2018.1445367
- Homant, R. J., & Witkowski, M. J. (2011). Support for coercive interrogation among college students: Torture and the ticking bomb scenario. *Journal of Applied Security Research*, 6, 135–157. doi: 10.1080/19361610.2011.552002
- Houck, S. C., & Conway III, L. G. (2015). Ethically investigating torture efficacy: A new methodology to test the influence of physical pain on decision-making processes in experimental interrogation scenarios. *Journal of Applied Security Research*, 10(4), 510–524. doi: 10.1080/19361610.2015.1069636
- Kira, A. I. (2017). Critical outlook at torture definition, structure, dynamics, and interventions. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 23(3), 328–333. doi: 10.1037/pac0000243
- Lifton, R. J. (2017). *The nazi doctors: Medical killing and the psychology of genocide*. New York: Basic Book.

Mayer, J. D., & Koizumi N. (2016). Is there a culture or religion of torture? International support for brutal treatment of suspected terrorists. *Studies in Conflict & Terrorism*, 1–15. doi: 10.1080/1057610X.2016.1235352

O'Mara, S. (2015). *Why torture doesn't work: The neuroscience of interrogation*. London: Harvard University Press.

United Nations (2015). *Všeobecná deklarace lidských práv*. Získáno z https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/12/UDHR_2015_11x11_CZ2.pdf

WorldPublicOpinion.org. (2009). *Majority of americans approve complete ban on torture*. Získáno 13. 10. 2019 z <http://worldpublicopinion.net/majority-of-americans-approve-complete-ban-on-torture/>